

KRAJSKÁ MĚSTA V MÉDIÍCH: KVANTITATIVNÍ A KVALITATIVNÍ ASPEKTY

REGIONAL CAPITALS IN MEDIA: QUANTITATIVE AND QUALITATIVE ASPECTS

DOC. ING. JAN SUCHÁČEK, PH.D.

Katedra regionální a environmentální ekonomiky | *Dep. of Regional and Environmental Economics*
Ekonomická fakulta | *Faculty of Economics*
Vysoká škola báňská-Technická univerzita Ostrava | *VŠB-Technical University of Ostrava*
✉ *Havlíčkovo nábřeží 38a, 70121 Ostrava, Czech Republic*
E-mail: jan.suchacek@vsb.cz

Anotace

Reference sdělovacích prostředků o jednotlivých typech území přispívají k utváření mentálních map. Televizní zpravodajství se přitom vyznačuje nejen vysokým stupněm dopadu na publikum, ale podle srovnání je také dostatečně reprezentativní. Cílem našeho článku je kvantitativní a kvalitativní analýza a interpretace příspěvků o krajských městech v rámci celostátního televizního zpravodajství. Hodnocen zde je nejen počet příspěvků vztahených k jednotlivým krajským městům, ale také jejich obsahová skladba. Analýza ukázala, že se z kvantitativního hlediska projevila u počtu příspěvků určitá – a nikoliv překvapivá – dominance hlavního města. Z kvalitativní perspektivy se pak ukázalo, že navzdory poměrně diferencovanému charakteru krajských měst je skladba příspěvků o nich poměrně nepestrá a témata bulvární vytlačují témata rozvojově orientovaná.

Klíčová slova

Krajská města, sdělovací prostředky, televizní zpravodajství, mentální mapy

Annotation

Media contributions related to individual territories contribute to the formation of mental maps. TV coverage has both high degree of impact on the public as well as sufficient representativeness. The objective of our article consists in quantitative and qualitative analysis and interpretation of contributions related to regional capitals in the framework of national TV coverage. We evaluated not only the amount of news related to individual regional metropolises but their composition as well. Our analysis showed that from quantitative point of view we are entitled to talk about certain and not surprising dominance of the capital city of Prague. From qualitative perspective it turned out that in spite of rather differentiated character of regional capitals the composition of news about them is much less motley. Moreover, tabloid topics tend to subdue development-orientated themes.

Key words

Regional capitals, media, TV coverage, mental maps

JEL classification: *R10, M30, B50*

Úvodem

Každé území se vyznačuje jak materiálními tak i nemateriálními charakteristikami. V jednotlivých teritoriích žije obyvatelstvo, které svými aktivitami formuje konkrétní hmotné struktury. Každé území je ovšem popsitelné také v rovině nemateriální. Jedná se o jeho duchovní složku, celkovou atmosféru, ale také pověst a postavení na mentální mapě (Sucháček, 2005, Ježek, 2010, Rumpel, Slach, Koutský, 2010).

Mentální mapám je přitom věnována stále větší pozornost. Tyto mapy z obecného hlediska odrážejí psychologické vnímání prostoru. Nejedná se tedy o zachycení reálného prostoru, ale o jeho reflexi ve vnímání jednotlivců. Mentální mapy přitom nejsou pouhým vyobrazením prostorových preferencí, ale také spoluurčovatelem budoucích prostorových aktivit. Nárůst důležitosti mentálních map je v souladu se zvyšujícím se významem tzv. měkkých lokalizačních faktorů.

Reference sdělovacích prostředků o jednotlivých územích ovlivňují čtenáře, posluchače či diváky krátkodobě, což je v souladu se současnou akcentací krátkodobých, „ad hoc“ řešení. Teprve časté opakování určitých témat může ovlivňovat dlouhodobější sklony, postoje či chování populace. Kromě sdělovacích prostředků, které ovlivňují jednotlivce především z krátkodobého hlediska, se na utváření mentálních map výrazně podílejí také vzdělávací instituce, rodinné prostředí či okolní prostředí, jejichž působení je obvykle dlouhodobé (Sucháček, 2005).

Image jednotlivých území by přitom měla být v souladu s jejich specifickou nabídkou a charakteristikami. Ve skutečnosti bývají image jednotlivých území od reality často dosti vzdáleny. Velmi významnou roli hrají v tomto kontextu právě sdělovací prostředky. Média již zdaleka nejsou pouhým pozorovatelem událostí, spíše se stala jednosměrným zprostředkovatelem informací směrem od elitních skupin k široké veřejnosti a jsou schopna ovlivňovat běh každodenních událostí. Nikoliv náhodou se v souvislosti s neustále sílícím vlivem sdělovacích prostředků hovoří o tzv. mediokracii.

Neustále stoupá množství informací, kterým je obyvatelstvo v každém okamžiku vystaveno. Média zprostředkovávají informace selektivně, zobrazují tedy pouze dílčí výseče značně komplexní reality. Obyvatelstvo je tak nejen informováno, ale zároveň je usměrňováno jeho chování a vnímání reality. Mnozí lidé, ať už uvědoměle či neuvědoměle, dokonce přijímají médii vnucené názory či preference. Děje se tak prostřednictvím akcentace (agenda setting) anebo ignorace (agenda cutting) určitých témat, způsobem interpretace jevů a událostí a také jejich explanací a hodnocením, což má kromě jiného fatální vliv také na výše zmíněnou otázku teritoriální image a potažmo tvorbu mentálních map.

Posláním sdělovacích prostředků by mělo být poskytovat objektivní, ověřené, vyvážené, přesné a nestranné informace o událostech v jednotlivých teritoriích. Současná média však fungují spíše jako spoluvůrci prostředí, ve kterém žijeme. Již zmíněné strategie agenda-setting či agenda-cutting jsou přitom v hojně míře využívány.

Není proto udivující, že tradiční aktéři teritoriálního rozvoje jako veřejnosprávní instituce či podnikatelské subjekty jsou nuceni média respektovat. Sdělovací prostředky jsou jedním z rozhodujících zdrojů informací pro výše uvedené aktéry. A naopak, tito aktéři se obracejí na obyvatelstvo převážně prostřednictvím sdělovacích prostředků. Sdělovací prostředky tak do jisté míry představují oboustranně působící informační filtr mezi řídicími, resp. vliv uplatňujícími a řízenými, resp. ovlivňovanými aktéry a prvky územního rozvoje. Tyto neustále sílící trendy pouze znásobují vliv médií, která již zdaleka nejsou pouhým zprostředkovatelem informací.

Z prostorového hlediska je působení sdělovacích prostředků zásadní pro formování obrazu regionu především za jeho hranicemi. S ohledem na organizaci sdělovacích prostředků a jejich postavení k území, které pokrývají a o němž referují, můžeme hovořit o médiích celostátních, regionálních a místních. V zásadě se jedná o jakousi řádovou diferenciaci těchto médií.

Celostátní masmédia, kterým se v naší práci věnujeme, využívají kromě jiného také informace z jednotlivých regionů, ale referují o nich na celostátní úrovni. V tomto případě bývají regionální informace řazeny ke zprávám celostátního charakteru a informacím ze zahraničí. Je zřejmé, že vliv celostátních sdělovacích prostředků na obyvatelstvo bude podstatně intenzivnější, nežli tomu je v případě médií regionálních. Právě zprávy v celostátních sdělovacích prostředcích, které mají lokální či regionální konotace, velmi významně spoluutvářejí územní image a v agregovaném pohledu i mentální mapy (Sucháček, 2010).

Prostorové rozložení ústředí českých sdělovacích prostředků se vyznačuje monocentrickým charakterem a celostátní sdělovací prostředky jsou koncentrovány do hlavního města. Hrozí zde přitom nebezpečí, že vzhledem k omezenému času či prostoru mohou mít ústředí těchto celostátních médií tendenci posuzovat dění v regionech (zejména těch vzdálenějších) poněkud zkreslenou optikou.

Cíl a metodický postup

Předložený článek představuje při vědomí stávajících datových omezení pokus o zachycení vybraných aspektů obrazu krajských měst ve sdělovacích prostředcích a to z kvalitativní a kvantitativní perspektivy. S ohledem na dostatečnou reprezentativnost bude v rámci sdělovacích prostředků pozornost zaměřena na celostátní televizní zpravodajství. Cílem článku tedy je kvantitativní a kvalitativní analýza a interpretace referencí o krajských městech a to v rámci celostátního vysílání zpravodajství veřejnoprávní České televize a komerční televize Nova. S ohledem na rozsah článku je především empirická část textu pojatá syntetickým způsobem.

Pro analytický rozbor mediální prezentace zkoumaného území budou využita data kontinuálního výzkumu obsahu médií společnosti Media Tenor a to se zaměřením na televizní zpravodajské relace. Agendě televizního zpravodajství přisuzujeme ze všech v současnosti dostupných médií nejvyšší stupeň dopadu na publikum. Sledovanost hlavní zpravodajské relace televize Nova (Televizní noviny) se v období 9/2009 – 9/2011 pohybovala v intervalu 1,6 – 2,8 mil. diváků, Události České televize a Zprávy televize Prima ve stejném období zase sledovalo 500 tis. – 1,1 mil. diváků (Sucháček, Herot, 2012).

Mnozí přisuzují televiznímu zpravodajství také dostatečnou reprezentativnost: „Z výzkumů agenda-setting vyplývá, že tematická struktura mediálních obsahů napříč médii se příliš neliší. ... Stručně řečeno, tematická agenda zpravodajských médií se do velké míry překrývá. Z tohoto důvodu není tak podstatné, zdali jsou předmětem naší analýzy tištěná či audiovizuální média. Na základě výsledků několika studií (českých i zahraničních) zpravodajských médií lze tvrdit, že agenda televizních stanic do velké míry reprezentuje také agendu tištěných a rozhlasových zpravodajských médií.“ (Nečas, 2009).

Stat' je zaměřena na kvantitativní a kvalitativní analýzu a interpretaci referencí o krajských městech v České republice a to v rámci celostátního vysílání zpravodajství České televize a televize Nova. Kvantitativní analýza a interpretace přitom bude zaměřena na počet příspěvků z jednotlivých regionů vztahený k počtu obyvatel v tomto území žijící.

Kvalitativní analýza a interpretace se zase opírá o obsahovou skladbu příspěvků celostátního vysílání o jednotlivých regionech. Sledovanými zpravodajskými relacemi v rámci tohoto výzkumu jsou Události České televize, Události, komentáře České televize a Televizní noviny televize Nova.

Časové řady vztahené k tematické skladbě celostátních televizních příspěvků o jednotlivých krajských městech budou realizovány za léta 2004-2010. Tyto časové řady nejsou příliš dlouhé a to především z důvodu relativní novosti celé tematiky. Na straně druhé již tyto časové řady umožňují získat alespoň základní přehled o vývojových tendencích v oblasti teritoriálních mediálních referencí o zkoumaných krajských městech.

Výsledky

Kvantitativní aspekty obrazu krajských měst v celostátním televizním zpravodajství

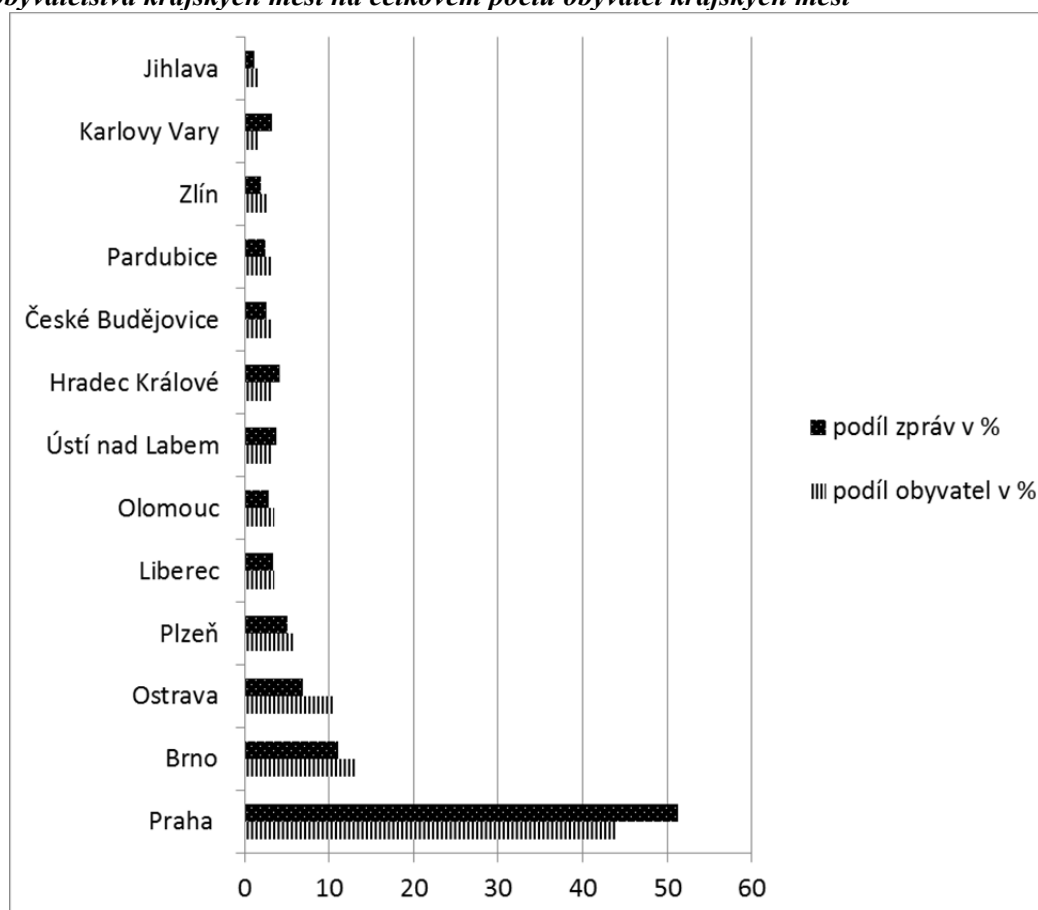
Jak již bylo naznačeno v předchozí subkapitole, počet obyvatel v daném území představuje vždy velmi důležitý faktor pro zachycení a vysvětlení prostorového sociálně-ekonomického vývoje. Různé aktivity se vždy váží na obyvatelstvo přítomné v daném území. Stejně tak by bez přítomnosti obyvatelstva, onoho primárního vývojového hybatele, nemohly v daných územích existovat ani

hospodářské, sociální, kulturní, institucionální a jiné subsystemy. Interakce a procesy, které v území probíhají, by pak měly být alespoň přibližně reflektovány ve sdělovacích prostředcích, kdy by podíly obyvatelstva měly alespoň přibližně korespondovat s podíly referencí o daném území ve sdělovacích prostředcích.

Obrázek 1 nám ukazuje procentuální podíl zpráv o jednotlivých krajských městech v rámci celostátního vysílání pořadů Události České televize, Události, komentáře České televize a Televizní noviny televize Nova z celkového počtu zpráv o těchto městech ve zmíněných pořadech a procentuální podíl počtu obyvatel jednotlivých krajských měst na celkovém počtu obyvatel těchto krajských metropolí.

S ohledem na prostorový vzorec lokalizace celostátních sdělovacích prostředků v České republice nejsou výsledky této kvantitativní analýzy přílišným překvapením. Viditelná je dominance Prahy, přičemž nutno upozornit, že pokud by se do analýzy zahrnuly územně vztahované příspěvky o jiných, nežli výsostně městských tématech, jako například zahraniční politika, byl by náskok hlavního města ještě patrnější.

Obr. 1: Podíl mediálních příspěvků krajských měst na celkovém počtu příspěvků o těchto městech a podíl obyvatelstva krajských měst na celkovém počtu obyvatel krajských měst

Zdroj: Interní materiály Media Tenor a výpočty autora

Znatelně nižší podíl příspěvků ve sdělovacích prostředcích, nežli je jeho populační váha, pak má Brno a ještě více je tato situace patrná u Ostravy. Za povšimnutí přitom stojí, že jsou v obou městech lokalizována studia České televize, která přispívají také do námi zkoumaných celostátních zpravodajských pořadů. Zatímco u Brna se může jevit podproporcionální podíl mediálních příspěvků jako poměrně překvapivý, u Ostravy se v zásadě jedná o mediální reflexi teze, že se prakticky po celou historii nacházelo celospolečenské uznání a administrativně-politické postavení tohoto města v kvalitativním zpoždění za jeho populačním a hospodářským významem (Sucháček, 2010).

U ostatních krajských měst podíl jejich obyvatel přibližně koresponduje s podílem příspěvků ve sdělovacích prostředcích, což je zapříčiněno mimo jiné jejich nižšími populačními váhami. S ohledem na počet obyvatel je však o poznání vyšší mediální pozornost věnovaná například Karlovým Varům anebo Hradci Králové. Podproporcionální pozornost sdělovacích prostředků je naopak věnována krajským městům ve východní části země. Velmi málo pozornosti bylo pak věnováno metropoli kraje Vysočina Jihlavě.

Kvalitativní aspekty obrazu krajských měst v celostátním televizním zpravodajství

Předchozí text nám poskytl základní vhled do problematiky prostorově diferencovaných příspěvků v celostátním televizním zpravodajství. Nutno přitom upozornit na fakt, že počet příspěvků o jednotlivých městech nám nic neříká o tom, v jakém duchu se o nich hovoří. Z tohoto důvodu je užitečné posuzovat také tematickou skladbu zpráv o jednotlivých územích a doplnit tak předchozí kvantitativní pohled na problém také perspektivou kvalitativní. V syntetické podobě nám kvalitativní aspekty obrazu krajských měst v celostátním televizním zpravodajství ukazuje tabulka 1.

Tab. 1: Krajská města podle četnosti tematických příspěvků v celostátním televizním zpravodajství

Města seřazená podle populační velikosti	Pět nejfrekventovanějších témat a jejich četnost				
	1	2	3	4	5
Praha	Bezpečnost 3450	Umění, kultura 1803	Společnost 1430	Nehody 1142	Doprava 699
Brno	Bezpečnost 815	Nehody 263	Společnost 225	Justice 216	Zdravotnictví 187
Ostrava	Bezpečnost 536	Nehody 259	Justice 121	Zdravotnictví 103	Společnost 102
Plzeň	Bezpečnost 399	Školství, věda 123	Justice 118	Nehody 114	Společnost 106
Liberec	Bezpečnost 201	Nehody 144	Sport 78	Životní prostředí 60	Společnost 48
Olomouc	Bezpečnost 205	Nehody 132	Životní prostředí 58	Společnost 53	Justice 52
Ústí nad Labem	Bezpečnost 318	Nehody 112	Justice 60	Zdravotnictví 58	Životní prostředí 58
Hradec Králové	Bezpečnost 266	Nehody 143	Justice 96	Společnost 66	Umění, kultura 60
České Budějovice	Bezpečnost 165	Nehody 101	Zdravotnictví 62	Společnost 45	Umění, kultura 37
Pardubice	Bezpečnost 109	Nehody 75	Společnost 56	Zdravotnictví 52	Sport 50
Zlín	Bezpečnost 93	Společnost 75	Nehody 69	Zdravotnictví 38	Umění, kultura 35
Karlový Vary	Umění, kultura 238	Bezpečnost 135	Zdravotnictví 66	Společnost 52	Nehody 52
Jihlava	Bezpečnost 64	Životní prostředí 27	Nehody 25	Umění, kultura 20	Stranická oblast 20

Zdroj: Interní materiály Media Tenor a výpočty autora

Obraz hlavního města se v celostátním zpravodajství částečně překrývá s ostatními krajskými městy. Přesto nese celostátní zpravodajství věnované Praze jeden unikátní rys a tím je silné zastoupení zpráv věnovaných umění a kultuře. Žádné jiné ze sledovaných měst se nemůže pochlubit z absolutního pohledu tak velkým počtem zpráv z umělecké a kulturní sféry.

Vezmeme-li v úvahu odlišný charakter a problémy Brna a Ostravy, je podobnost témat na prvních místech až překvapující. Témata spjatá s životním prostředím jsou v Ostravě akcentována až v posledních letech, proto v celkovém hodnocení obsadila sedmé místo. Naopak u Ústí nad Labem se

téma životního prostředí dostalo mezi pět nejvýznamnějších, nicméně celková skladba zpráv o městě opět ukazuje spíše na témata bulvární, než rozvojově orientovaná.

Silné postavení tématu věda a školství u Plzně se zase váže na aféru spojenou s ne právě průhledným udělováním diplomů na Západočeské univerzitě. Další témata u západočeské metropole pak v zásadě korespondují s ostatními městy.

Profil Hradce Králové nese také podobnost s ostatními krajskými městy. Za povšimnutí stojí, že se mezi pět nejfrekventovanějších témat dostalo umění a kultura. Také Olomouc působí až na oblast životního prostředí spíše nenápadně.

Zajímavá je situace v případě Liberce, kde se dostalo na poměrně vysokou příčku téma sportu. V roce 2009 se totiž v tomto městě konalo Mistrovství světa v klasickém lyžování, což byla jedna z největších sportovních akcí v historii České republiky. Tato akce se nakonec v mnoha ohledech ukázala jako poměrně kontroverzní a tedy i mediálně atraktivní.

Zatímco České Budějovice, Zlín a Pardubice výrazněji nevybočují z obsahové skladby celostátních médií o krajských městech, Karlovy Vary výrazněji těží z pravidelně pořádaného filmového festivalu. Jedná se o jediné ze sledovaných měst, kde první místo nebylo obsazeno tématem bezpečnost. Kromě toho je Karlovým Varům s ohledem na počet obyvatel věnována také nadproporcionální pozornost. Specifické pak je populačně nejmenší krajské město Jihlava. Ve sledovaném období se k němu vztahoval výrazně menší počet příspěvků, nežli k městům ostatním.

Závěrem

Sdělovací prostředky jsou důležitou entitou, která se podílí na spoluutváření mentálních map. Jak bylo v článku ukázáno, z kvantitativního hlediska se u počtu příspěvků projevuje určitá a do jisté míry očekávaná dominance hlavního města. Znatelně nižší podíl příspěvků ve sdělovacích prostředcích, nežli je jeho populační váha, pak má Brno, což lze hodnotit jako skutečnost poměrně překvapivou. Citelně podproporcionální podíl příspěvků lze ve vazbě na počet obyvatel pozorovat také u Ostravy. Zatímco u ostatních krajských měst počet příspěvků přibližně reflektuje počet jejich obyvatel, Karlovým Varům a Hradci Králové je věnována pozornost nadproporcionální.

Z kvalitativního hlediska, které vhodně doplňuje a rozvádí perspektivu kvantitativní, se pak ukázalo, že navzdory poměrně diferencovanému charakteru krajských měst je skladba příspěvků o nich dosti homogenní. Mediální obrázek krajských měst se vyznačuje nediferencovaným, až amorfním charakterem; vždyť se mezi pěti nejfrekventovanějšími tématy u sledovaných třinácti krajských měst objevilo v souhrnu pouze jedenáct témat. Témata bulvární, jakými jsou bezpečnost, nehody či justice pak často zřetelně dominují nad tématy pro města přínosnějšími. Mezinárodním událostem, Evropské unii a celé řadě dalších rozvojově orientovaných sfér je věnována pozornost vsutku minimální. Za povšimnutí také stojí, jak silně byly výsledky některých měst ovlivněny jednou či několika málo událostmi.

Literatura

- [1] JEŽEK, J. Aplikace městského marketingu v tranzitivních ekonomikách. *E+M Ekonomie a management*, 2010, roč. 13, č.4, s.123-134, ISSN 1212-3609.
- [2] NEČAS, V. Mediální kontext české zahraniční politiky. In Kořan, M. et al. *Česká zahraniční politika v roce 2008*, Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009. s. 41-48, ISBN 978-80-865-0678-4.
- [3] RUMPEL, P., SLACH, O., KOUTSKÝ, J. Creative Industries in Spatial Perspective in the Old Industrial Moravian-Silesian Region. *E+M Ekonomie a Management*, 2010, roč. 13, č.4, s. 30-46, ISSN 1212-3609.

- [4] SUCHÁČEK, J., HEROT P. Meditorial Development: The Case of Czech Republic. *European Journal of Social Sciences*, 2012, Vol. 34, No 3, pp. 461-471, ISSN 1450-2267.
- [5] SUCHÁČEK, J. *Na cestě k nové identitě. Ostrava, Katovice, Karviná po roce 1989*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 2010. ISBN 978-80-248-2212-9.
- [6] SUCHÁČEK, J. *Restrukturalizace tradičních průmyslových regionů v tranzitivních ekonomikách*. Ostrava: VŠB –Technická univerzita, 2005. ISBN 80-248-0865-X.

Příspěvek byl zpracován v rámci grantu SP2013/126 „Mediální obraz regionů v České republice: kvantitativní a kvalitativní aspekty a souvislosti“ na Ekonomické fakultě VŠB-TU v Ostravě.